

Законодавни оквир контроле дувана у Србији

-између јавног здравља
и дуванске индустрије-

Тренд пушења у Србији

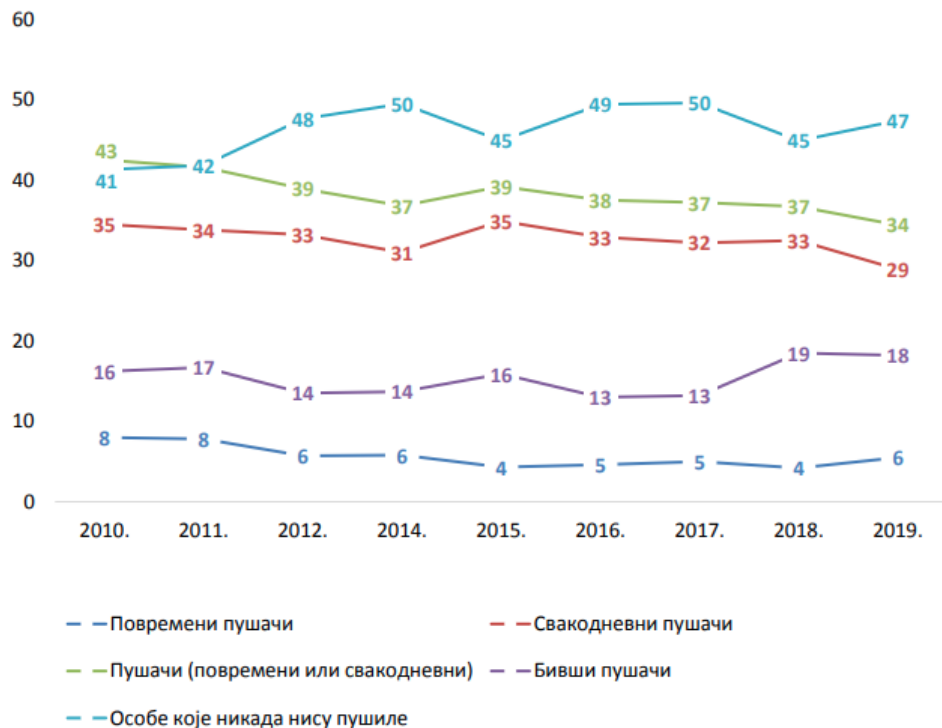
31,9% одраслог становништва (>15 год)*

- 33,9% мушкарци
- 30,1% жене

- 35,5% - у породицама са најнижим примањима
- 48,9% - свакодневно изложено дуванском диму у затвореном простору

Тренд пушења у Србији

Пушачки статус
одраслих становника
2010–2019. (%)*

* Истраживање о ефектима и ставовима у вези са Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму. Доступно на:

Тренд пушења код младих

GYTS

ГЛОБАЛНО ИСТРАЖИВАЊЕ УПОТРЕБЕ ДУВАНА КОД МЛАДИХ 13–15 ГОДИНА У СРБИЈИ 2017.*

- 16,2% ученика – тренутно користи било који дувански производ
- 11,0% - тренутно користи цигарете (благи пад у односу на 2013.)

Али, уз појаву нових трендова:

- **6,2% - користи електронске цигарете**
- **9% - тренутно користи наргиле**

*Доступно на: <http://www.batut.org.rs/download/izdvajamo/Gyts%202017.pdf>

Тренд пушења код младих

GYTS

ГЛОБАЛНО ИСТРАЖИВАЊЕ УПОТРЕБЕ ДУВАНА КОД МЛАДИХ 13–15 ГОДИНА У СРБИЈИ 2017.*

- 82,6% оних који купују цигарете није било спречено да их купи
- 58,9% - изложено дуванском диму у својој кући
- 58,3% - изложено у затвореним јавним местима

*Доступно на: <http://www.batut.org.rs/download/izdvajamo/Gyts%202017.pdf>

Тренд пушења код младих

ESPAD

Европско школско истраживање о употреби ПАС међу ученицима у Србији 2019.*

Ученици 1. разреда средњих школа:

- 38,7% - попушило макар једну цигарету током живота
- 16,8% ученика – тренутно користи цигарете (у последњих 30 дана)
- **13% пробало прву цигарету са 13 година или мање!!!**

*Доступно на: <https://www.batut.org.rs/download/izdvajamo/EvropskoSkolskoIstrazivanje2019.pdf>

Тренд пушења код младих ESPAD 2019.

Електронске цигарете

- **17,7%** – пробало бар једном
- **5,5%** - тренутно користи

Загревани дувански производи

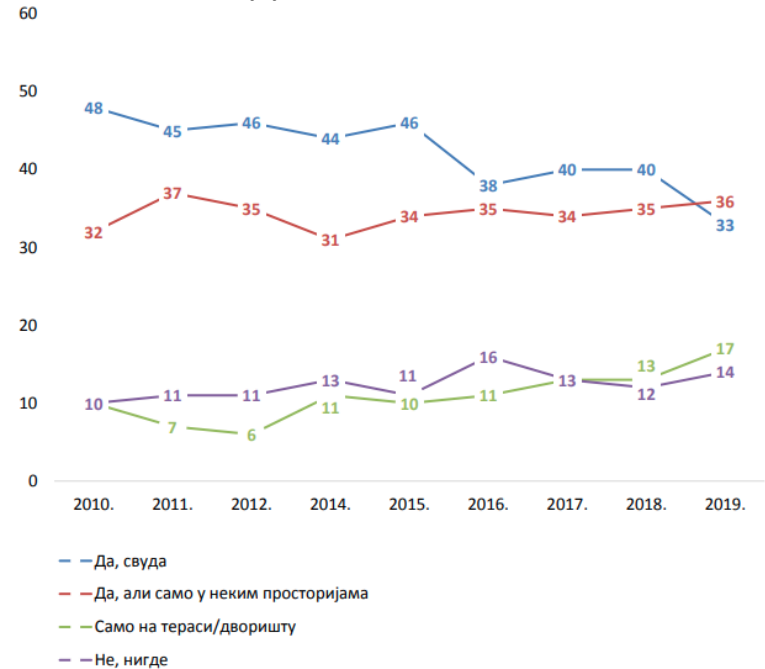
- **7,0%** - пробало бар једном
- **3,1%** - користило у претходних 30 дана

Изложеност дуванском диму у Србији 2010-2019*

Према месту изложености

У домаћинствима

* Истраживање о ефектима и ставовима у вези са Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму. Доступно на:

<http://www.batut.org.rs/download/izdvajamo/PoredjenjeRezultata2010-2019.pdf>

Законодавни оквир

- **Закон о оглашавању**
- **Закон о дувану**
 - Правилник о изгледу, садржини и начину истицања ознаке о забрани продаје цигарета и других дуванских производа малолетним лицима
- **Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму**
- **Закон о заштити потрошача**
- **Закон о акцизама**

Стратешки оквир

- Стратегија контроле дувана у Србији за период 2007-2015
- Оквирна конвенција о контроли дувана СЗО
(*Framework Convention on Tobacco Control - FCTC*)

Закон о оглашавању

- Члан 50 - *Забрањено је оглашавање дувана и дуванских производа, укључујући свако истицање жига или друге ознаке произвођача тих производа.*

Закон о оглашавању

Оглашавањем се НЕ сматра:

- *излагање дуванских производа на продајном месту за који је издата дозвола надлежног органа за трговину на мало дуванским производима*
- *истицање, односно објављивање, као ни достављање појединачно одређеном пунолетном лицу које је претходно дало сагласност за то*

Закон о оглашавању

- Члан 51 - Забрањено је у огласној поруци приказивати
 - пушење
 - опонашање пушења
 - употребу дуванских производа, као и дуванског дима

Закон о оглашавању

- Члан 69 – **Забрана спонзорстава** произвођачима дуванских производа (укључујући електронске дуванске производе) за:
 - медије, програмске садржаје, спортисте, спортске клубове, спортска такмичења
 - децу или малолетнике и њихове активности, као и за активности чију публику претежно чине деца или малолетници

Закон о оглашавању

- Члан 69 – Коришћење пословног имена и жига произвођача дуванских производа **НИЈЕ дозвољено**:
 - на сцени и у сценографији културног догађаја, не сме бити видљив током телевизијског преноса или снимка догађаја
 - у огласним порукама којима се оглашава спонзорисани догађај

Закон о оглашавању

- Члан 53 – *Правила о оглашавању дуванских производа односе се и на електронске цигарете, течности и делове за електронске цигарете, као и друге производе који по својој функцији представљају или замењују цигарете и друге дуванске производе.*

Нови производи

Електронске цигарете

Уређаји који раде по принципу загревања течности из које се ослобађа никотин, различите ароме и остали састојци

Загревани дувански производи

Tobacco Heating Products (THP)

Технологија се базира на загревању дувана

Нема течности као медијума – нису исто што и е-цигарете!

Изван законске регулативе СНУС

- **Бездимни, влажни прашак дувана за оралну употребу. Конзумира се стављањем кесице под горњу усну**
- Најчешће се користе они са укусом ментола и зимзелених биљака (боровина и сл.)
- Не треба да гори нити се пљује током конзумирања
- Нова замена за пушење, вејповање, жвакање, бездимне уређаје, ...
 - Здравствени ризици:
 - НИКОТИН - зависност!
 - Оштећења оралне слузнице, десни и зуба
 - Могућ и канцерогени ефекат?
- **Продаја у ЕУ није легална!**
 - Изузетак – Шведска и још пар земаља
 - Популаран и на северноамеричком континенту
 - Канада – високи порези
- **Србија - производ нема званичну дозволу за продају и није регистрован**
 - Црно тржиште
 - Интернет маркетинг

Закон о дувану

- Члан 51 - трговац на мало (коме је издата дозвола за трговину на мало дуванским производима) дужан да истакне посебну ознаку на видном месту објекта:

“Забрањена продаја цигарета и других дуванских производа малолетним лицима”

Закон о дувану

- Члан 71 - Забрањена је продаја дуванских производа:
 - малолетним лицима
 - у трговинама на мало путем самопослуживања купаца
 - продаја на мало дуванских производа путем аутомата (вендинг машина)
 - производња и продаја слаткиша, грицкалица, односно играчака у облику дуванских производа

Закон о дувану

- Члан 77 - Свако појединачно и групно паковање дуванских производа (осим дувана за жвакање и других дуванских производа који се не пуше), мора имати одштампано **опште и посебно упозорење.**

Закон о дувану

- Опште упозорење (од 1. јануара 2007. године) мора бити одштампано на предњој страни појединачног и групног паковања дуванских производа, тако да покрива најмање 30% предње површине паковања. :
 - *“Пушење убија. Дувански дим штети људима у Вашој околини.”*
- Посебна упозорења се односе на текстуална здравствена упозорења, мора бити одштампано на полеђини појединачног и групног паковања дуванских производа тако да покрива најмање 40% површине полеђине паковања.
 - нпр. *“Пушење изазива рак плућа, рак усне, рак језика, рак гласних жица”*

Закон о
заштити
становништва
од
изложености
дуванском
диму

- Члан 3 - Пушење је забрањено у сваком затвореном радном и јавном простору, под условима прописаним овим законом.
- **РАДНИ ПРОСТОР** - сваки **затворени** простор који служи за обављање послова, као и сваки повезани и други припадајући затворени простор (ходници, лифтови, степеништа, предворја, заједничке просторије, тоалети, чекаонице, кантине, помоћни објекти, магацини, гараже, службена возила)
- **ЈАВНИ ПРОСТОР** - сваки **затворени** простор намењен заједничкој употреби, без обзира на власништво над њим
 - делатност државне управе или локалне самоуправе, здравствена заштита, васпитање и образовање, друштвена брига о деци, социјална заштита, култура, спорт и рекреација, угоститељство и туризам (ресторани, кафићи, клубови, дискотеке и др.), медији, простор за састанке и јавна окупљања грађана, објекти за трговинско-услужну делатност, кладионице, коцкарнице, као и сваки повезани и други припадајући затворени простор.

Закон о
заштити
становништва
од
изложености
дуванском
диму

- Пушење је забрањено и у простору који се не сматра затвореним јавним простором, а који је функционални део простора у коме се обавља делатност здравствене заштите, васпитања и образовања, друштвене бриге о деци, социјалне заштите, укључујући и дворишни простор, отворени простор за одржавање позоришних, биоскопских и других врста представа
- Пушење је забрањено у јавном превозу
 - у аутобусу, трамвају, тролејбусу, минибусу, такси возилу, кабини жичаре, авиону, возу, броду, хидроглисеру, трајекту, сплаву, као и у свим другим превозним средствима која се користе за јавни превоз путника;
 - у свим возилима када се користе као службена возила за превоз путника или робе.

Закон о
заштити
становништва
од
изложености
дуванском
диму

Изузетак...

Послодавац може да одреди **посебну просторију** искључиво за пушење. Али...

- У њој се не може обављати делатност послодавца
- Обавезно је у њој истаћи знак да је пушење дозвољено

Изузетак од изузетка...

Не сме бити посебне просторије у простору у коме се обављају следеће делатности:

- државна управа и локална самоуправа;
- здравствена заштита;
- васпитање и образовање;
- друштвена брига о деци;
- социјална заштита;
- култура;
- спорт и рекреација;
- производња, контрола и промет лекова;
- производња, смештај и промет животних намирница;
- друштвена исхрана;
- медији и простор у коме се обавља снимање и јавно емитовање;
- састанци и јавна окупљања грађана.

Закон о
заштити
становништва
од
изложености
дуванском
диму

Угоститељски објекти – главни изузетак

- Чланови 5 и 6 – У угоститељском објекту чија је употребна површина већа од 80 м² и који није у саставу другог простора у коме је пушење забрањено (нпр. тржни центар), **пушење не мора бити у потпуности забрањено**. Али...
 - уколико пушење није забрањено у свим просторијама, мора се одредити као простор у коме је пушење забрањено **најмање 50% простора**, односно да одреди посебну просторију намењену искључиво за пушење

Закон о
заштити
становништва
од
изложености
дуванском
диму

- Члан 7 - **Одговорно лице** за угоститељски објекат чија је укупна употребна површина **до 80 м2** може да се определи да тај простор:
 - у целости одреди као простор у коме је пушење забрањено
 - као простор у коме је пушење дозвољено

*На улазним вратима мора бити истакнут
одговарајући знак
у складу са овим законом!*

Закон о
заштити
становништва
од
изложености
дуванском
диму

КОНТРОЛА ЗАБРАНЕ ПУШЕЊА

(чланови Закона 11, 12, 13, 14)

ОДГОВОРНО ЛИЦЕ ЗА КОНТРОЛУ ЗАБРАНЕ ПУШЕЊА

лице које руководи радом, односно обављањем делатности или на други начин руководи затвореним, радним, односно јавним простором.

Одговорно лице може писмено да задужи једно или више запослених лица да у његово име контролишу забрану пушења.

То је онда **ЛИЦЕ ЗАДУЖЕНО ЗА КОНТРОЛУ ЗАБРАНЕ ПУШЕЊА**

Одговорно лице дужно је да:

- на свим улазним вратима простора у коме је пушење забрањено, као и на другим видним местима **истакне знак забране пушења**;
- на једном или више видних места **истакне своје име** (односно име лица задуженог за контролу забрану пушења), са подацима и телефонским бројем на који се може пријавити пушење у простору за које је задужено.

Закон о
заштити
становништва
од
изложености
дуванском
диму

КОНТРОЛА ЗАБРАНЕ ПУШЕЊА

Лице задужено за контролу забране пушења, дужно је да:

- надгледа и контролише забрану пушења;
- усмено наложи ономе ко крши забрану да престане с пушењем, као и да предузме мере да се то лице удаљи из простора уколико не престане са пушењем ни после усменог налога;
- да против лица које је прекршило забрану пушења покрене, односно предложи покретање поступка за утврђивање повреде радне дисциплине у складу са законом или актом послодавца;
- сачини извештај о повреди забране пушења и да га без одлагања достави одговорном лицу!

Ако се у простору у коме је пушење забрањено затекне лице које пуши, одговорно је...

ОДГОВОРНО ЛИЦЕ ЗА КОНТРОЛУ
ЗАБРАНЕ ПУШЕЊА!!!

Закон о
заштити
становништва
од
изложености
дуванском
диму

- Покрива и област друштвене бригае за здравље становништва и очувања и унапређења здравља:
 - Креиран је програм за превенцију и сузбијање употребе дувана
 - Основана је Канцеларија за превенцију пушења
 - Образована је Комисија за превенцију употребе дувана

Закон о заштити потрошача

- Члан 24 - Забрањена је продаја, услуживање и поклањање дуванских производа лицима млађим од 18 година живота.
 - *У случају сумње да је потрошач лице млађе од 18 година, трговац није дужан да прода или услужи дувански производ док му потрошач не омогући увид у важећи лични документ.*

Закон о акцизама

На дуванске прерађевине (цигарете, цигаре, цигарилосе, дуван за пушење и остале дуванске прерађевине) плаћа се акциза

(одредбе чланова 40а, 40б, 40г и 40д)

- Основицу за обрачун акцизе чини **малопродајна цена** цигарета, коју утврђује **произвођач**, односно увозник цигарета

Пораст цена кроз пораст акциза је доказано најефикаснија мера у контроли дувана!!!

...али и најмање коришћена ☹️

Стратегија контроле дувана у Републици Србији

- **За период 2007-2015**
 - још увек није донета нова Стратегија
- **Национална комисија за превенцију пушења Министарства здравља**
 - образована марта 2003. године
- **Србија – потписница Оквирне конвенције о контроли дувана (FCTC)**
 - Потписана 28. јуна 2004.
 - Ступила на снагу 9. маја 2006.

MPOWER

Пакет мера креиран како би се на нивоу свих земаља имплементирале што успешније мере које за циљ имају смањење потрошње дувана и дуванских производа.

Овај пакет мера ратификован је и промовисан од стране СЗО и усклађен са водичима Оквирне конвенције о контроли дувана (FCTC)

6 компоненти MPOWER пакета су:

- **M - Monitor**
- **P - Protect people**
- **O - Offer help to quit**
- **W - Warn**
- **E - Enforce bans**
- **R - Raise taxes**

Литература

1. Закон о заштити становнштва од дуванског дима <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2010/30/6/reg>
2. Закон о дувану <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2005/101/13/reg>
3. Закон о оглашавању <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2016/6/4/reg>
4. Закон о акцизама <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-akcizama.html>
5. Закон о заштити потрошача https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_potrosaca.html
6. Стратегија контроле дувана <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2007/8/2/reg>
7. Истраживање здравља становништва Србије 2019. Београд: OMNIA BGD, 2021. Доступно на: <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/ZdravljeStanovnistva2019.pdf>
8. Истраживање о ефектима и ставовима у вези са Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму – поређење резултата од 2010. до 2019. године. <http://www.batut.org.rs/download/izdvajamo/PoredjenjeRezultata2010-2019.pdf>
9. Европско школско истраживање о употреби психоактивних супстанци међу ученицима у Србији 2019. Доступно на: <https://www.batut.org.rs/download/izdvajamo/EvropskoSkolskoIstrazianje2019.pdf>
10. Глобално истраживање употребе дувана код младих 13-15 година у Србији 2017. године <http://www.batut.org.rs/download/izdvajamo/GYTS%202017%20kljucni%20rezultatati.pdf>
11. Exposure to Point-of-Sale Marketing of Cigarettes and E-Cigarettes as Predictors of Smoking Cessation Behaviors <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6610161/>
12. World Bank Blogs. Patricio V. Marquez. Taxation: Most effective but still the least-used tobacco control measure. July 2017. Доступно на: <https://blogs.worldbank.org/health/taxation-most-effective-still-least-used-tobacco-control-measure#:~:text=Raise%3A%20Raising%20taxes%20to%20increase,used%20tobacco%20control%20measures%20globally.>
13. Економски аспекти контроле дувана и емпиријски налази у Србији. Јован Зубовић, Михајло Ђукић, Оливера Јовановић. Институт економских наука, Београд, 2020.